

Rahvusvahelises Valuutafondis Eestit esindava valijaskonna direktori Benny Anderseni ja tema vanemnõuniku Tanel Rossi avaldus 22. oktoobril 2003

Eesti võimud tahaksid tänada hr Haasi ja tema meeskonda kõrge kvaliteediga töö ning laia küsimusteringi puudutava suurepärase dokumentidekogumiku eest. Eesti võimud on üldjoontes nõus Fondi esindajate analüüsi ja soovitustega, sealhulgas eelseisvaid aastaid võtmetähtsust omavate majandusprobleemide osas.

Fondi järelevalve ja nõuanded, samuti tehniline abi on olnud hindamatud Eesti majanduse ümberkujundamisel ning ettevalmistamisel ühinemiseks Euroopa Liiduga. Laia teemaderingi puudutavate majanduspoliitiliste diskussioonide ausus, otsekoheus ja läbipaistvus näitab seda väga positiivset rolli, mida Fond võib etendada majanduspoliitiliste otsuste tegemisel igas arengujärgus. Eesti võimud tahaksid kasutada võimalust ja avaldada siirast tänu hr Odling-Smeele ja Euroopa II osakonna töötajatele selle pühendumise ja abi eest, mis Eesti on neilt viimase paari aastakümne jooksul saanud. Nad on veendunud, et vastastikune pühendumus ja usaldus iseloomustavad Eesti suhteid Fondiga ka edaspidi.

Ligi kuus kuud enne Euroopa Liiduga ühinemist areneb Eesti majandus endiselt jõudsalt. Keskmise SKP kasv on olnud viimasel kolmel aastal 6,6 protsenti, peegeldades neid positiivseid tulemusi, mida on saavutatud makromajanduslikule stabiilsusele ja struktuurireformide süvendamisele suunatud poliitika abil. Samas on selle arenguga viimasel ajal kaasnenud kasvanud jooksevkonto puudujääk, mis võimendab potentsiaalset tundlikkust muutuvate välistegurite suhtes.

VIIMASE AJA MAJANDUSLIK ARENG JA VÄLJAVAATED

Pärast 2002. aastal 6%ni ulatunud SKP reaalkasvu suurenes Eesti SKP 2003. a esimesel poolel mõõdukamaks muutunud eratarbimise ja investeringute kasvu tingimustes umbes 4,4 protsenti. Viimase aja kõrged näitajad viitavad sellele, et kasv võis III kvartalis taas kiireneeda. 2003. aastaks on oodata SKP 4,5%st reaalkasvu, mis keskmises perspektiivis jääb mõnevõrra potentsiaalile alla. 2004. aastaks prognoosivad võimud sarnaselt Fondi esindajatega 5,6%st majanduskasvu, kusjuures märkimisväärse tõuke annab kasvule netoeksport. Inflatsioonitempo on püsinud madal. Septembris see kiirenedes veidi - 1,4%ni. Hinnataseme stabiilsust on viimasel ajal toetanud ostukorvi suhteliselt suur kaubavalik ning muutumatuna püsinud kommunaalteenuste hinnad. Kuna nende tegurite mõju järgmisel aastal eeldatavalt muutub ja arvestades ELiga ühinemisega seotud maksude ühtlustamise täiendavat mõju, peaks inflatsioonitempo kiirenema 2004. aastal 4%ni ning aeglustuma 2006. aastaks järk-järgult 3,2%ni.

Eelarve täitmine on olnud üldjoontes ootuspärane. Avaliku sektori tulud ületasid 2003. a esimesel poolel kulusid 2,5% ulatuses SKP suhtes, mis viitab ligi 0,4%le eelarve ülejäägile aasta kokkuvõttes. Nii nagu eelmiseil aastail, on keskvalitsuse konsolideeritud eelarve ülejäägiga, samas kui kohalike omavalitsuste, eriti pealinna Tallinna eelarve on jätkuvalt puudujäägiga, mis moodustab kokku umbes 0,3% SKP suhtes.

Võimude hinnangul püsib jooksevkonto puudujääk 2003. aastal üldjoontes 2002. a tasemel - veidi rohkem kui 12% juures SKP suhtes. Esmane jooksevkonto puudujääk, mida võimud iseloomustavad kui jooksevkonto defitsiiti, millest on lahutatud välismaiste otseinvesteringute eest makstavad dividendid ja intressid ning reinvesteeritud tulu, ulatub 6%ni SKP suhtes. Rahastamise poolel kasvas otsuste netovälisinvesteringute maht 2003. a esimese kuu kuuga 6%ni SKP suhtes.

VÄLISTASAKAALU KOHANDUMINE KESKMISES PERSPEKTIIVIS

Eesti konkurentsivõime on olemuselt tugev, mida tõestab muu hulgas ka jõuline eksport. Veel enam - RVFi poolt läbi viidud Baltimaade konkurentsivõime võrdlev analüüs ning Eesti Panga analüütikute kõige viimane uuring näitasid, et krooni realkurss on keskmises perspektiivis lähedal tasakaalupunktile ja mitte ülehinnatud. Siiski on Eesti maksebilansi tasakaalustamatus

märkimisväärselt suurenenud. Kuigi avaliku sektori ülejääk on viimaseil aastail aidanud sisemaiseid sääste kasvatada, on löhe erasäästude ja -investeeringute vahel suhteliselt kõrgete krediidireitingute, tugeva finantsüsteemi ja Euroopa Liiduga ühinemise mõjul suurenenud. Tundlikkuse vähendamine välistegurite muutuste suhtes on kiire kasvutempo hoidmiseks keskmises perspektiivis eriti oluline.

Peamine välistasakaalu nõrgenemise põhjus peitub suurtes sisemaistes investeeringutes, mis ulatuvad 34%ni SKP suhtes ja mida toetavad kõrge tootlikkus ja jätkuv majanduse ühtlustamine Euroopa Liiduga. Viimasel ajal on investeeringute kasv osaliselt seletatav ka infrastruktuuri moderniseerimisega. Erastatud raudtee ja restruktureeritud energeetikasektori suurprojektide mõju jooksevkonto defitsiidile küünib 2002. ja 2003. aastal ligi 4-5 protsendipunkti SKP suhtes. Teine mõjur, mis tingib jooksevkonto puudujäägi suurenemist, on tarbimise jätkuv kohandumine, mille aluseks on suurenev reaaltulu ja efektiivsem finantsvahendus. Erasisikute finantsvõimendus on endiselt suhteliselt väike, kuna nende võlakoormus kokku moodustab 18% SKP suhtes. Ka Eesti peamiste eksporditurgude suhteliselt tagasihoidlik kasv on kuni viimase ajani mõjutanud riigi välistasakaalu.

Nende tegurite ulatuslik ühekordne mõju eeldatavasti järk-järgult kaob. Eesti võimude hinnangul algas vastav kohandumine tegelikult juba käesoleva aasta keskel. 2004. aastal on oodata jooksevkonto puudujäägi kahanemist 10%le SKP suhtes (6%ni esmase jooksevkonto puudujäägi osas) ja 2006. aastal edasi 9%ni SKP suhtes. Eesti oodatav brutovälisvõlg moodustab 2004. aastal ligi 70% SKP suhtes ning peaks seejärel jääma suures osas muutumatuks või koguni järk-järgult kahanema. Netovõlg, mis 2003. aastal moodustab 11% SKP suhtes, muutub palju väiksemaks.

Rahastamise osas on oodata jätkuvalt suurt kapitali sissevoolu. Välisotseinvesteeringute määr taastub soodsal umbes 5% tasemel SKP suhtes pärast ajutist tagasiminekut infrastruktuuriga seotud suurenenud laenamise tõttu 2002. aastal. See prognoos ei tundu olevat üleliia optimistlik, kuivõrd välisotseinvesteeringute osakaal ostujõu pariteedi suhtes kohandatud SKPs on Eestis madalam kui mitmes väikeses ELi liikmesriigis. Sellele vaatamata prognoosivad Eesti võimud muu kapitali sissevoolu suhtelise osatähtsuse kasvu, sedamööda kui Eesti majandus ja finantsüsteem integreeruvad veelgi enam ELi ühisturuga. Kõnealuse ühildumise väga piiratud otsene mõju Eesti finantsturgudele tugevdab veelgi elastsust välistegurite suhtes. Valuutakomitee süsteemi usaldatavus ja finantsüsteemi struktuur on juba mitmeid aastaid aidanud kaasa nominaalsete intressimäärade lähenemisele euro intressimääradele ning kapitali sissevool on keskendunud peamiselt pikaajalistele investeerimisvõimalustele.

AKROMAJANDUSPOLIITIKA 2004. AASTAL

Eesti võimude tähtsaim makromajanduslik eesmärk on tagada püsiv ühilduvus Euroopa Liidu ja europiirkonnaga, et jätkusuutlikult täita Maastrichti lepingu kriteeriumid. Lähiajal on kõige olulisem probleem suurenev tundlikkus välistegurite mõju suhtes. Nende probleemidega tegelemiseks keskendub võimude poolt hiljuti esitatud liitumiseelse majandusprogrammi poliitiline raamistik fikseeritud valuutakursile ja valuutakomitee süsteemile, mida toetab kaalutletud finantssektori poliitika. Eelarve osas on võimud kindlalt otsustanud hoida tasakaalu äri-tsükli raames, mis on kooskõlas stabiilsus- ja kasvupakti sätetega. Sellest tulenevalt prognoositakse avaliku sektori võla püsimist allpool 6% SKP suhtes ning valitsus säilitab oma netokreditori staatuse ülejäänud maailma suhtes. Võimud plaanivad lasta automaatseil stabilisaatoreil toimida selle raamistiku piires nii ulatuslikult kui võimalik.

Monetaar- ja finantspoliitika

Eesti valitsus ja keskpank kavatses vahetult pärast ELiga ühinemist taotleda osalemist ERM2 vahetuskursimehhanismis, tehes seda kehtestatud raamistiku piires, vastavalt kõigile asjakohastele mitmepoolsetele protseduuridele. Kooskõlas Euroopa Liidu lepingu sätetega plaanivad võimud seejärel üle minna eurole nii kiiresti kui võimalik. Eesti kavatses ühepoolse kohustusena säilitada valuutakomitee süsteemi ERM2 liikmeks oleku ajaks.

Eralaenude mahu kasvades 2002. aastal rakendasid võimud mitmeid meetmeid selle mõju vähendamiseks makromajandusele ja usaldatavusnormatiividele. Valitsuse hoiused tõmmati möödunud aastal kodumaisest finantsüsteemist välja ning pankade kohustuslikke likviidsusnorme

tõsteti. Võimud on arutanud ka usaldatavusnormatiivide võimalikku kasutamist kontratsükliistel eesmärkidel. Siiani on võimud otsustanud hoiduda lisameetmeid rakendamast, suures osas ka seepärast, et Eesti finantssüsteem on täielikult integreeritud suurtesse regionaalsetesse finantskontsernidesse. On tõenäoline, et selline turustruktuur teeb suvakohaste meetmete efektiivse kasutamise väga keeruliseks ning võib põhjustada soovimatuid moonutusi. Samas jätkavad võimud konsolideeritud finantssüsteemi tähelepanelikku jälgimist ja on valmis tegutsema, kui laenukasvu järkjärguline kahanemine peakspöörduma. Valitsus on kooskõlas Fondi ametnike soovitustega koostanud parandused maksuseadusse, mis piirab eluasemelaenuintresside pealt tagasi makstavat maksimaalset summat.

Järelevalve osas andsid võimud 2002. a detsembris rea soovitusi kommertspankadele, et tagada muu hulgas hea laenupraktika range järgimine, pangalaenuade piisav kaetus tagatistega ja näidata pankade sisemise pingetaluvuse testimise tähtsust. Selle sammu efektiivsuse järelhindamine viidi läbi 2003. a II kvartalis ja jõuti rahustavale järeldusele, et pangad on vastavalt soovitustele hinnanud oma sisemist laenumenetluse protseduuri kriitilise pilguga. Järelevalveorganid on tõhustanud ka kohapealset kontrolli ja pangagruppide, sealhulgas pangandusega mittetegelevate sidusfirmade analüüsi. Valmidust edasiste meetmete rakendamiseks toetab tihe koostöö Balti riikide ja Põhjamaade keskpankade ning järelevalveorganite vahel, mis tugineb muu hulgas vastastikuse mõistmise memorandumitele.

Fiskaalpoliitika

Eesti on rakendanud konservatiivset fiskaalpoliitikat, mis on kooskõlas fikseeritud valuutakursi režiimiga ja vastab täielikult ELi raamistikule. Madalat alla 10%st riigivõlga ja viimaste aastate väikest üldeelarve ülejääki arvestades näitab Rahandusministeeriumi ja Eesti Panga ühine uuring ühtlasi, et üldvalitsuse struktuuriline positsioon aastail 2000-2002 tegelikult tugevnes. Võimud prognoosivad, et üldvalitsuse eelarveülejäak küünib 2003. aastal 0,4%ni SKP suhtes. Kuigi nad tunnistavad, et õigustatud oluks veelgi suurem ülejääk, nagu Fondi esindajad soovitasid, oli investeerimiskulutuste suurendamine muu hulgas vajalik mitme osaliselt ELiga ühinemisega seotud investeerimisprojekti lõpuleviimiseks. Pärast nende lisakulutuste sätestamist lisaeeelarves 2003. a juunis teatasid võimud, et rohkem lisaeeelarveid sel aastal ei esitata. Ja kuigi osa lisainvesteeringuid kajastati kapitalisüstina valitsuse kinnisvarahaldusfirmasse, loevad nii valitsus kui keskpank avalikult seda tehingut majandusanalüüsi seisukohalt netorahastamiseks.

Üldvalitsuse tasandil täielikult tasakaalustatud 2004. a riigieelarve esitati parlamendile septembri keskel ning see võetakse tõenäoliselt vastu enne aastavahetust. Nii nagu Fondi raportis on märgitud, on Eesti valitsus algatanud 2004. aastaks ja edaspidiseks rea struktuurseid fiskaalpoliitilisi meetmeid, mille eesmärk on muu hulgas alandada otsuste tulude maksustamist ja tegelda teatud võtmetähtsusega sotsiaalpoliitiliste probleemidega. Kuna võimud peavad neid samme keskpikas ja pikas arenguperspektiivis väga oluliseks, on nad valmis vajadusel rakendada tasakaalustavaid fiskaalmeetmeid. Märkimist väärib, et enamik ELi fondidega seotud kaasrahastamise vajadusest mahutatakse praegusse riiklike investeeringute portfelli. Valitsuse fiskaalpoliitilise seisukoha hindamisel tuleks arvesse võtta ka pensionimaksete kohustuste suhteliselt piiratud mahtu.

Kuigi Eesti põhiseadus annab kohalikele omavalitsustele märkimisväärse autonoomia, jälgivad võimud kohalike omavalitsuste eelarvelist olukorda väga tähelepanelikult. Nad on ühisel seisukohal Fondi esindajatega, et eelarvealast juhtimist tuleks kohalikes omavalitsustes tugevdada. Kuna rida kohalikke omavalitsusi jõuab lähitulevikus lubatud laenulempiidini, on finantsvahendite konsolideerimine kohalikul tasandil juba käimas. Ka on mõned suured omavalitsused, eelkõige Tallinn, teatanud kavatsusest võtta edaspidi keskmises perspektiivis kindlalt sihikule eelarvetasakaal. Samuti ei ole tähtsusetu asjaolu, et kohalike omavalitsuste fiskaalpoliitiline tugevus avaldab lõppkokkuvõttes mõju krediitdireitingule ja seeläbi ka raha hinnale ja kättesaadavusele. Valitsus tugevdab ka jõupingutusi omavalitsuste vabatahtliku ühinemise soodustamiseks.

STRUKTUURIPOLIITIKA

Nagu Fondi esindajad rõhutasid, on Eesti struktuurireformi tegevuskava peamine tõukejõud ELiga lõimumise protsess. Võimud jätkavad edumeelsete struktuurireformide edendamist, et toetada Eesti tugevat konkurentsipositsiooni, ja on koostanud kooskõlas Lissaboni protsessi eesmärkidega pikaajalise arengukava 2014. aastani. Selles osas on tähtsaimad eesmärgid pensioni- ja tervishoiusüsteemi jätkusuutlikkus, tööjõu pakkumise ja turu efektiivsuse suurendamine ja tegusa ärikeskkonna soodustamine.

Pensionireformi lõpuleviimine kahandab oluliselt riigieelarve ettenägematuid kohustusi. Pensionireform on Fondi esindajate hinnangul olnud üsna edukas ja üle kolmandiku tööealistest elanikest on ühinenud kogumispensionisüsteemi teise sambaga pärast selle käivitamist 2002. a mais. Ka viib valitsus praeguse solidaarsusel põhineva tervisekindlustussüsteemi raames ellu struktuurset tervishoiusüsteemi reformi. Kuigi praegune süsteem on finantsiliselt stabiilne ega vaja riigieelarvest tuge, on edasised reformid vajalikud selleks, et tagada tervishoiukulutuste jätkusuutlik rahastamine, mis prognooside kohaselt peaks keskmises perspektiivis muutuma suuremaks kui praegused 5% SKP suhtes.

Ettevõtete restruktureerimine ja erastamine on Eestis praktiliselt lõpetatud. Esiolgu on veel riigi omanduses väike arv suuri infrastruktuuri ettevõtteid. Nende hulgas on riiklik energeetikafirma, mille erastamine ebaõnnestus 2002. aastal potentsiaalse ostja finantsraskuste tõttu, postifirma ja Tallinna Sadam. Ka haldab valitsuse kinnisvara riigile kuuluv omaette vastavalt äriseadustikule asutatud firma. Kõik need ettevõtted töötavad kasumiga ning nende juhtimine toimub kindlate ja läbipaistvate juhtimisreeglite järgi. Valitsus kaalub loobumist oma mittestrateegilisest portfelist kooskõlas turutingimustega. Eesti tööstuspoliitikas on praegu peamine rõhk teadusliku uurimise, tehnoloogilise arengu ja innovaatsuse toetamisel, mis toimub kooskõlas ELi poliitikaga valdavalt juurdepääsu hõlbustamise teel stardikapitalile ning koolitusprogrammide edendamise kaudu. Energeetikaturu täielik liberaliseerimine ettevõtete jaoks lõpeb vastavalt ELi liitumisläbirääkimiste tulemustele 2012. aastaks.

Kuigi tööpuudus on järk-järgult kahanenud, on Eesti võimud Fondi esindajatega ühel meelel, et tööturu toimimise parandamiseks tuleb rohkem ära teha. Artikkel IV raporti lisa sisaldab selles osas olulist uut informatsiooni, mida tuleks meie hinnangul veelgi täpsustada. Üldkokkuvõttes usuvad Eesti võimud, et tööturu struktuur on piisavalt paindlik, et soodustada hõive kasvu tulevikus, ning et tulumaksureform alandab tööjõu maksustamise tegelikku taset. Kooskõlas tööhõivealase tegevusplaaniga 2003. aastaks rakendab valitsus mitmeid aktiivseid tööturupoliitilisi meetmeid ning toetab piirkondi, mida tööstuse restruktureerimine on rängalt tabanud. Konkreetsemalt viivad vastavad valitsusasutused ellu kaht täiendavat allprogrammi väikeste ja keskmise suurusega ettevõtete arengu soodustamiseks ning tööturutingimuste parandamiseks Kirde-Eestis.